

«Ο ΠΡΑΜΑΤΕΥΤΗΣ»

ΤΟΥ Γ. ΡΟΥΣΣΟΥ

(ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΑΪΚΟ ΘΕΑΤΡΟ)

Πριν από πέντε χρόνια, το 1958, (στο θέατρο «Κοτοπούλη») είχε πρωτοπαιχθεί «Ο Πραματευτής». Τώρα ξαναπαίζεται στο «Ελληνικό Λαϊκό Θέατρο», διασκευασμένος και πλουτισμένος με μουσική, τραγούδια και χορούς. Δεν είδα στην πρώτη του μορφή το έργο, δε μπορώ λοιπόν να ξέρω τι άλλαξε και τι πρόσθεσε στο «ρομάντζο» του (έτσι το χαρακτήριζε στα 1958) ο συγγραφέας. Πάντως, βασικές μεταβολές δε φαντάζομαι να του έκαμε, ούτε στους χαρακτήρες ούτε στην πλοκή.

Μία παραλλαγή του θρύλου του «Δον Ζουάν» φαίνεται να είναι και είναι, όταν κυτταχθεί πλατύτερα. «Ο Πραματευτής» υπάρχει, μάλιστα, και ο σχετικός υπηρέτης του Ισπανού καρδιοκλέφτη, που στο έργο του Ρούσου γίνεται «παραγιάς», ο Μιχαήλος. Όμως, όσο προχωρεί το έργο, η μορφή του πραματευτή αποχτά μία ελληνικότητα, αίσθάνεσαι ότι ο συγγραφέας το πρότυπό της το βρήκε στην ελληνική ζωή, την παλιότερη, και στα δημοτικά τραγούδια, και σε παραδόσεις γραπτές, ίσως και προφορικές. Ο Γρυπάρης έδωσε μία σπάνια λαμπρότητα, με τ' ομώνυμο πασιγνωστο ποίημά του, στη μορφή του πραματευτή. Ποθοπλαντάζουν στο ποίημα οι νιές του χωριού «κ' οι παντρεμένες ξενυχτάν — για τα σμιχτά γραφτά του φρύδια». Όμως, το χωριό γίνεται μοιραίο για τον «νιό πραματευτή» με τα «γλυκά και μαύρα μάτια». Μία «ξωτικιά» τον «πλανεύει» και παίρνει τα συλλοικά του.

Ο Νίκος Βέης, σ' ένα πολύ κατατοπιστικό μελέτημά του, δημοσιευμένο στο τεύχος της «Νέας Έστιας», το αφιερωμένο στον Γρυπάρη, έδειξε τις πηγές του ποιήματος, που ανήκουν στα «Τραγούδια της Ξενιτειάς». Ένα από τα τραγούδια αυτά επιγράφεται «Η Μάγισσα». Είναι η «ξωτικιά» του Γρυπάρη, που τρελλαίνει πραγματικά τον ξενιτεμένο — τον πραματευτή — ενώ η μάγισσα του δημοτικού τραγουδιού τρελλαίνει μεταφορικά μόνο τον ξενιτεμένο της, τόσο τον δίνει με τα μάγια της που δεν καταφέρνει να φύγει:

Όντας κινάω για να ρθω, χιόνια και
κι' όντας γυρίζω πίσω, ήλιος ξαστεριά.
Σελλώνω τ' αλογό μου, ξεσελλώνεται,
ζώνωμαι το σπαθί μου και ξεζώνεται,
πιάνω γραφή να γράψω και ξεγράφεται.

Σχέση, άμεση τουλάχιστον, με συγκεκριμένο δημοτικό τραγούδι, δεν έχει «Ο Πραματευτής». Είναι μία αγροτική «ρομάντζα» με βάση τη μορφή, την πολύ γνωστή και συμπαθητική, του πλανόδιου όφασματεμπόρου, που έχει κάτι από το θέλγητρο των παλιών πλανόδιων Ιπποτών, των «παλαδίνων» και τη γοητεία του νέου ωραίου άντρα, που «δεν παντρεύεται δε νοικοκυρεύεται», αλλά ζει μονάχα για την αγάπη, περαστικός, γνωστός και άγνωστος, φευγαλέος. Ο Μαλακάρης στην «Κυρά του Πυργου» (νομίζω), ο Φρανσουά Κομπέ στον «Διαβάτη», ο Ίψεν στην «Κυρά της Θάλασσας» προσπάθησαν κάτι να εκφράσουν από τη γοητεία, την πολύ θαθεία και απροσδιόριστη (άν μπορούσα να ξέρω γιατί τον αγαπώ, έλεγε μία Γαλλίδα, θά έπαυα να τον αγαπώ) του άντρός του ζωσμένου με το μυστήριο του μακρινού, του άγνωστου και του σύντομου. Ο Ρούσος δε θέλησε να στηρίξει το έργο του σ' αυτή την πλευρά του θέματός του, την καθαρά ποιητική, ή, πια σωστά, λυρική. Το στήριξε σε κάτι πολύ πιο από, πιο ικανό ν' αποτελέσει το ύφάδι ενός θεατρικού έργου: σ' ένα διπλό έρωτικό ανταγωνισμό. Δυο άντρες, ένας συνταξιούχος, να πούμε, πραματευτής (ο Γιάγκος) και ένας πραματευτής εν ενεργεία και πλήρει έρωτική δράσει (ο Φλώρος) ενδιαφέρονται (ως ένα σημείο του έργου ο Φλώρος) για την ίδια γυναίκα, την «πρωτοχήρα» του χωριού Φλωρεντζώ, και δυο γυναίκες, η Φλωρεντζώ και η κορούλα της, η Άνεζίνα, αγαπούν τον ίδιον άντρα, τον Φλώρο. Ο ένας ανταγωνισμός ξεμπλέκεται γρήγορα. Θέλεις το πολύ επιδέξιο παιχνίδι του Γιάγκου, θέλεις, προπάντων, η παρθενική δροσιά και η έξυπνάδα της Άνεζίνας, ο Φλώρος απαγκιστρώνεται από τη Φλωρεντζώ. Ο δεύτερος όμως ανταγωνισμός, μάννας και κόρης, παρουσιάζει μεγαλύτερες δυσκολίες. Ο συγγραφέας, πολύ επιδέξια, βρίσκει μία «μέση» λύση (δε θά την πώ) που βολεύει τα πράγματα μία χαρά, κρατώντας το έργο στο μωοδραματικό μισοαλλέγρο τόνο της ρομάντζας, και... του παραμυθιού. Κ' έζησαν αυτοί καλά και εμείς καλύτερα.

Ευχάριστο θέατρο, ευχάριστο έργο, πολύ καλά παρουσιασμένο από τον Μητσο Λυγίζο, με ωραίο νησιώτικο σκηνικό του Σπ. Βασιλείου, και ποικιλομένο με τραγούδια και χορούς, στους οποίους, ανάμεσα σ' άλλα, ο θεατής έχει την ευκαιρία να εκτιμήσει — και να θαυμάσει — τη σβελλάδα την έντελως νεανική του Μάνου Κατράκη. Για ό,τι αφορά την έρμηνεία, πρέπει ν' αναφέρω πρώτα την Αντιγόνη Βαλάκου. Ενσπρκώνει το πιο ενδιαφέρον και πιο ζωντανό πρόσωπο του έργου, την Άνεζίνα, και παίζει με μεγάλη σιγουριά, και χάρη και μπρίο, δεν υπόκειται ρόλο μαθημένο, πλάθει μπροστά μας, με δροσερές άβιαστες κινήσεις, μία έρωτευμένη αλλά πανέξυπνη και κρατημένη, όταν πρέπει, νησιωτοπούλα, άπάνω στο μπουμπουκισμό της. Ο Μάνος Κατράκης (Φλώρος) και ο Βύρων Πάλλης (Γιάγκος) κρατούν σωστά και άνετα τους ρόλους τους, όπως επίσης και η Δάφνη Σκούρα (Φλωρεντζώ). Συμπαθητικοί ο Γ. Βλαχόπουλος (Μιχαήλος) και ο Νίκος Πασχολίδης (Μπάμπας Θεοδωής) και μπριόζικες η Λούλα Ίωαννίδου (Γρηά Τριανταφυλλιά) και η Έλσα Μαυραγάνη (Κυριακώ).

ΚΛ. Β. ΠΑΡΑΣΧΟΣ